מורשת חיל הקשר והתקשוב

עלון מורשת חיל הקשר והתקשוב • אפריל 2012

חיל הקשר במבצע נחשון

דבר קשר"ר

מפקדי, חיילי ואזרחים עובדי צה"ל בחיל הקשר והתקשוב,

בשישה באפריל 1948 החל מבצע נחשון אשר מהווה נקודת ציון בהיסטוריית הקשר - המעבר מיוני דואר וקשר איתות לקשר רדיו בתדר גבוה.

כבר אז באה לידי ביטוי התפישה של מערכת קשר מורכבת הנפרשת בשדה הקרב ומהווה זרוע למפקד לפיקוד ולשליטה.

אנשי הקשר בימים אלה הצליחו לגבור על אתגרים מקצועיים רבים וביצירתיות רבה שימרו את הקשר הרציף לאורך כל המערכה.

אנשים אלה מהווים נר לרגלינו, הם המורשת שלנו, ובעשייה הרבה שלכם, אותה אני פוגש מדי יום, אתם מגלמים את רוחם.

בברכת יום עצמאות שמח,

איל זלינגר, תא"ל
קצין קשר ותקשוב ראשי

מבצע נחשון היה אחד המבצעים במלחמת העצמאות.

מלחמת העצמאות

רה"מ: דוד בן גוריון
רמטכ"ל: רא"ל יעקב דורי
תאריך: דצמבר 1947 – יולי 1949
חזיתות: מצרים, ירדן, סוריה ולבנון

בכ"ט בנובמבר 1947 אישרה העצרת הכללית של האו"ם את המלצת הרוב שהוגשה ע"י ועדת או"ם מיוחדת שדנה בשאלת ארץ ישראל.
בהמלצה זו נקבע כי המנדט הבריטי על ישראל יסתיים במאי 1948 וכי ארץ ישראל תחולק למדינה יהודית ומדינה ערבית.
בעוד היישוב היהודי בארץ ישראל שמח וצהל על החלטת האו"ם, נתכנסה הלינה הערבית בקהיר והחליטה לפלוש לא"י במטרה לדכא ולעצור את היישוב היהודי המתגבש במדינה.
ב-14.5.1948 (ה' באייר תש"ח) הכריז דוד בן גוריון, שעמד בראש "מועצת העם", על הקמת מדינה יהודית בארץ ישראל.
שמונה שעות לאחר מכן, פלשו לארץ צבאות ערב ומלחמת העצמאות החלה. היישוב היהודי יצא למערכה קשה וגורלית שבסופה הושגה עצמאותו.

מורשת חיל הקשר
והתקשוב

עלון מורשת חיל הקשר והתקשוב • אפריל 2012

מצב שירות הקשר

עם סיום המנדט הבריטי בארץ, הייתה התשתית של שירות הקשר תשתית מחתרתית.
מרבית הישובים היו מקושרים בקשר אלחוטי נייח ועדיין השתמשו באמצעי קשר של איתות ראיה.
תשתית ציוד הקשר הנייד הייתה דלה והיה חוסר ניסיון וידע בהפעלת הציוד. בינואר 1948 החלו להגיע משלוחי ציוד ראשונים מחו"ל, אולם עיקרו ומרביתו של הציוד הגיע בחודש מרץ.
ערב מלחמת העצמאות הכיל שירות הקשר כ- 150 תחנות אלחוט נייחות לפי חלוקה לרשתות:

1. 100 תחנות ברשת "אבינועם" (רשת ארצית)
2. 20 תחנות ברשת "תמר" (רשת הפלמ"ח)
3. 30 תחנות ברשת "נדעון" (רשת ההעפלה)

את משימות הקשר הראשונות מילאו הגדנ"ע (נדודי נוער עבריים). פועלם היה בשלבים הראשונים של המלחמה כאשר ישובים רבים הותקפו ע"י כנופיות.
נערים ונערות רכובים על אופניים או נעים בצורה רגלית שימשו כרצים והעבירו תשדורות בין העמדות השונות והישובים.

הקרבות על דרכי הגישה בארץ ובמיוחד על ירושלים שהייתה בעלת חשיבות ראשונה לשני הצדדים, הדגישו את המחסור החמוד בציוד נייד.
הכנסת המשוריינים המאולתרים שנודעו בכינוי "סנדוויצ'ים" הצריכו פתרונות מאולתרים בנוגע להתקנת ציוד קשר ביחידות השדה.
במהלך ארבעת החודשים הראשונים של המלחמה נפלו קרוב ל-1,200 חללים, אולם על אף האבדות הקשות, לא נכבש או נעזב אף יישוב.

ב-31.3.1948 נפל יורם טרבס במלאו תפקיד מפקד משוריין ואלחוטן.
הוא המשיך בתפקידו גם לאחר שנפגע בידו, וכשהתקרבו חיילי האויב ולא הייתה דרך לסגת, פוצץ את המשוריין על יישוביו. דבריו האחרונים אותם שידר בקשר מהמשוריין היו: "הערבים התקיפו את המשוריין. אני מפוצץ את המשוריין. אני פצוע. סוף." מעשה הירואי זה מדגיש את הנכונות וההקרבה של חיילי שירות הקשר שהיוו חלק בלתי נפרד ממגיני הארץ באותה תקופה.

מבצע נחשון

מבצע נחשון החל ב-6.4.1948 .
מטרתו הייתה לפרוץ את הדרך לירושלים ולהסיר מעליה את המצור הערבי. לצורך המבצע רוכז לראשונה כוח בעוצמה של חטיבה, תוך לקיחת סיכון של חשיפת גזרות אחרות.
לראשונה הוחלט לא להסתפק בליווי השיירות אלא להשתלט על שטחים לאורך הציר ולהחזיק בהם.
המבצע סימל פתיחת שלב חדש במלחמת העצמאות- נטילת היוזמה בידי הכוח היהודי וראשית הפעלתו במתכונת של צבא סדיר.

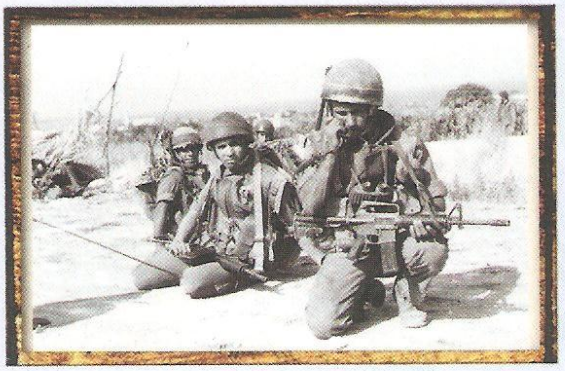

מורשת חיל הקשר והתקשוב

עלון מורשת חיל הקשר והתקשוב • אפריל 2012

חי"ק במבצע נחשון – חיל הקשר המודרני

במבצע נחשון נעשתה הפעולה החטיבתית הראשונה של "ההגנה" שבמהלכה נעשה שימוש בציוד הקשר שנרכש בארה"ב.

לא עוד הסתמכות על יוני דואר וקשר איתות ראיה כאמצעים דומיננטים, אלא הישענות על קשר רדיו ת"ג ותג"מ בהיקף נרחב.

בפעם הראשונה באה לידי ביטוי התפישה המודרנית של מערכת קשר מסועפת וניידת הנפרשת בשדה הקרב ומקנה תקשורת רציפה ואמינה במהלך הקרבות עצמם. אמצעי זה הגביר את הבקרה, השליטה והתאום שבין הכוחות השונים לגורמי הפיקוד.

מכשירי הקשר שהיו אז בשימוש היו המ"ק 19 הבריטי ומ"ק 20 ו-21 האמריקאים, שסבלו במיוחד מבעיות קליטה ושידור לטווחים ארוכים, אולם אנשי הקשר הצליחו למצוא פטנטים ופתרונות קשר מאולתרים שנוסו בהצלחה בפריצה לגת ולגלאון.

ניידות המכשירים גרמה לשינוי באופיו של חיל הקשר מחיל מקצועי סטטי לחיל לוחם ונייד, שחייליו הפכו לחלק אינטגראלי מהלוחמים שבגדודים השונים.

כמו כן, החלה התארגנות של פלוגות הקשר הראשונות, כלומר אנשי הקשר לא היו עוד נספחים ליחידות השונות אלא הפכו לחיל עצמאי שעומד בפני עצמו. לפיכך נדרש ארגון בכל נושא הקשר הנייד הן מבחינה מקצועית והן מבחינת כוח אדם.

במבצע נחשון היו למעשה צעדיו הראשונים של חיל הקשר המודרני.

סיכום

מלחמת העצמאות תמה לאחר שנה ושמונה חודשים. צבאות ערב סבלו אבידות קשות וחזרו למדינותיהם. אולם גם המדינה היהודית הצעירה סבלה אבידות קשות. למעלה מ-6,000 איש נפלו על תקומת ישראל.

במהלך המלחמה הפעיל החיל מסגרות קשר בכ-50 גדודי חי"ר, שריון, ארטילריה ו-20 יחידות קשר ברמת החטיבה ומעלה.

כ-500 קציני קשר השתתפו במלחמה.

החודש לפני

- החודש לפני 64 שנה, אפריל 1948, פורסמו לראשונה הוראות קשר רדיו.
- אפריל -1948 במבצע "נחשון" מופעלת לראשונה מערכת קשר מסועפת הכוללת קשר רדיו, טלפונים ודואר.
- החודש לפני 42 שנה, אפריל 1970, הוקם גדוד הל"א (לוחמה אלקטרונית).